

Gliwice , dnia 15 października 2019 r.

Dr hab. Piotr Mamet, prof. PŚ
Politechnika Śląska
Instytut Badań nad Edukacją i Komunikacją
ul. Hutnicza 9-9A
44-100 Gliwice

Recenzja
pracy doktorskiej
Pani mgr Beaty Bury
English morpho-lexical borrowings in Polish business blogs
(Angielskie zapożyczenia morfologiczno-leksykalne na polskich blogach biznesowych)
napisanej pod kierunkiem dra hab. Adama Wojtaszka
w Wyższej Szkole Filologicznej we Wrocławiu, Wydział Neofilologii

Recenzowana praca doktorska liczy 216 stron i obejmuje: Wstęp, sześć Rozdziałów, Konkluzje, Bibliografię, Indeks tabel, Indeks ilustracji i wykresów, trzy Załączniki, Streszczenie w języku polskim, Podsumowanie, Oświadczenie promotora i oświadczenie autorki dotyczące nieodpłatnej licencji niewyłącznej.

Oceniając rozprawę od strony formalnej należy zwrócić uwagę na troskę Autorki o kompletność, przejrzystość i dobrą edycję tekstu. Zawartość załączników jest komplementarna w stosunku do części badawczej. Zawierają one analizowany korpus tekstów, co czyni pracę wiarygodną i daje czytelnikowi możliwość dokonania własnej, porównawczej analizy i weryfikacji odkryć dokonanych przez Autorkę. W Załącznikach znajduje się także wzór kwestionariusza, stanowiącego element przedstawionych badań.

Można zrozumieć, że w pracy o takich rozmiarach trudno ustrzec się od błędów, np. indeks ilustracji podaje błędne (o jedną stronę) numery stron dla ilustracji 2.1 i 4.1. Jest to drobne uchybienie, które nie zmienia pozytywnej opinii wyrażonej powyżej. Starannie przeprowadzona analiza zawiera wiele danych liczbowych. Szkoda, że Autorka nie zastosowała wykresów kołowych w celu ich ilustracji. Ten prosty zabieg formalny uczyniłby pracę bardziej „przyjazną dla czytelnika”.

We Wstępie Autorka jasno precyzuje cel badawczy oraz określa zawartość, strukturę pracy, korpus i sposoby analizy. Uwagi zawarte w drugim i trzecim akapicie Wstępu można uzupełnić i sprecyzować. Chodzi o to, że sektor handlu zagranicznego, nawet w okresie gospodarki centralnie sterowanej, posiadał kontakty z międzynarodowym wolnym rynkiem i jego mechanizmami. Znalazło to odbicie w zapożyczeniach, które piszący te słowa zna z praktyki zawodowej. Przykładowo, pojęcia *abandon*, *biuro dyspaszerskie*, *franszyza* czy *terms of trade* funkcjonowały długo przed rokiem 1989. Należy natomiast zgodzić się z Autorką, że liberalizacja handlu zagranicznego znacząco zwiększyła wpływ języka angielskiego na język

polski. Nie zapominajmy przy tym, że język angielski jako taki wzbogacił się o szereg nowych terminów związanych z handlem, płatnościami, komunikacją czy informatyką.

Jeżeli chodzi o część teoretyczną, to można rozważać nieco inną kolejność rozdziałów w tym fragmencie rozprawy. Lepszym rozwiązaniem byłoby umieszczenie w Rozdziale 1 (aktualny Rozdział 4) rozważań na temat języków specjalistycznych (j.s.). Taki początek byłby nadrzędny w stosunku do omówienia kanałów komunikacji używanych przez j.s. (Rozdział 2), wykorzystywanych gatunków, w tym blogów (Rozdział 2) oraz występujących zapożyczeń (Rozdział 3). W ten sposób układ części teoretycznej zapewniłby płynne przejście od zagadnień najbardziej ogólnych do szczegółowych, najbardziej związanych z analizą. Jest to uwaga, o charakterze kompozycyjnym, przedstawiająca pewną alternatywę. Nie zmienia on faktu, że część teoretyczna należycie omawia stosowne zagadnienia a następujący po niej Rozdział 5 jasno tłumaczy opartą o teoretyczną wiedzę metodologię badań.

Rozdział 1 stanowi prezentację komunikacyjnego kontekstu występowania blogów. Omówienie języka Internetu, jego cech i odmian prowadzi Autorkę do wskazania blogu jako gatunku występującego w tej odmianie języka. Zabrakło w tej części rozprawy odniesienia do koncepcji społeczności dyskursu. Jest ona omówiona w znanych Autorce i przytaczanych pracach Johna Swales'a (s.23). Z całą pewnością wspomniane w pracy *chat groups* (s.30) stanowią, zgodnie z definicją Swales'a, społeczność dyskursu wykorzystującą określone gatunki (np. blog) oraz posiadającą specyficzną leksykę (np. zapożyczenia). Wskazane niedopatrzenie nie ma wpływu na metodologię badań. Jednakże zaklasyfikowanie użytkowników blogów biznesowych w kontekście społeczności dyskursu dopełniałoby przyjęte ramy teoretyczne i dodatkowo uzasadniłoby celowość prezentowanych w pracy badań.

Rozdział 4 stanowi staranną prezentację zagadnień związanych z j.s.. Szkoda, że omawiając terminologię i leksykę j.s. Autorka nie dotarła do monografii Joan Mullholland *The Language of Negotiations* (Routledge 1991), w której badaczka proponuje cztery grupy wyrazów stosowanych przez uczestników dyskursu specjalistycznego (s. 27). Klasyfikacja wg Mullholland, wiąże się z typem dyskursu (negocjacje), przedmiotem negocjacji, ich etapem, itp. Mogłaby ona stanowić dodatkowe narzędzie badawcze poprzez umieszczenie analizowanych zapożyczeń w obrębie jednej lub kilku ze wskazanych grup.

Zabrakło także w omawianym Rozdziale omówienia kanonicznego już chyba podziału okresów i metod badań j.s., które proponują, zresztą wymienieni w Bibliografii, Tom Hutchinson i Alan Waters w monografii *English for Specific Purposes* (CUP 1987) . Omawiane tam założenia analizy dyskursu i analizy rejestru pozwoliłyby Autorce umieścić swoje badania i ich przedmiot w spektrum metod badawczych j.s. . Być może, w związku z powyższym niedopatrzeniem, brak w Rozdziale 4 wzmianki o gatunkach j.s. oraz klasyfikacji blogu w ich obrębie.

Powyższe uwagi mają charakter porządkujący i uzupełniający i stanowią propozycję nieco lepszego umieszczenia pracy Autorki w ramach analizy j.s. Bez względu na to, czy stosowany przez Panią mgr Beatę Bury układ i zawartość części teoretycznej są idealne, czy nie, to można stwierdzić, że Autorka zawarła w niej omówienie stosownych zagadnień teoretycznych stanowiących podstawę wypracowania modelu badawczego.

Podsumowując zatem uwagi dotyczące Rozdziałów 1, 2,3 i 4 recenzowanej rozprawy należy stwierdzić, że stanowią one zbiór informacji potrzebnych do przeprowadzenia analizy oraz dowód odczytania i wiedzy, którą Autorka powinna wykazać się jako Doktorantka.

Rozdział 5 stanowi łącznik pomiędzy częścią teoretyczną i badawczą pracy. Omawia on w sposób precyzyjny i przejrzysty zastosowaną przez Autorkę metodę badań. *Grounded theory* jak i metoda indukcyjna stanowią właściwy dobór metodologiczny. Autorka należycie uzasadnia swój wybór metod badawczych oraz, w sposób klarowny i zwięzły, przedstawia ich założenia.

Szkoda, że Rozdziału 5 nie wzbogacono o sekcję dotyczącą badań korpusowych. Badania takie są Autorce znane o czym świadczy ich obecność (aczkolwiek uboga) w Bibliografii. *Grounded theory* i metoda indukcyjna stanowią odpowiednie narzędzia badawcze, natomiast reprezentatywny korpus sprawia, że ich zastosowanie jest celowe i prawidłowe. Należy przy tym podkreślić, że zebrany przez Autorkę korpus nie budzi zastrzeżeń ani ilościowych, ani jakościowych. Można jednak, ponownie w tej Recenzji, proponować uzupełnienie ram teoretycznych.

Zawartość obszernej Bibliografii, liczącej ponad 20 stron, dowodzi odczytania i znajomości przez Autorkę literatury przedmiotu, zarówno zagranicznej jak i krajowej. Dotyczy to zarówno literatury związanej z głównym nurtem badań, jak również ich szerokim teoretycznym zapleczem.

W oparciu o przedstawioną w Rozdziale 5 specyfikację blogów stanowiących źródło materiału językowego Autorka przedstawia na początku Rozdziału 6 (s. 120, 121, Tabela 6.1) dane statystyczne analizowanego korpusu, takie jak łączna liczba słów, liczba zapożyczeń i ich wartość procentową. Następnie, w podobny sposób omówione są zagadnienia bardziej szczegółowe, takie jak specyfikacja klas słownictwa występującego w analizowanych zapożyczeniach. Przedstawiono dane odnoszące się zarówno do każdego blogu jak i dane łączne. Autorka nie poprzestaje jednak na przytoczeniu danych liczbowych ale omawia wynikające z nich tendencje. Ten element rozprawy może stanowić punkt odniesienia i model dla innych badań tego typu.

Całość Rozdziału 6 ułożona jest w sekwencję od zagadnień ogólnych do bardziej szczegółowych. I tak, po przedstawieniu podstawowych danych i tendencji w punktach 6.1 i 6.2, praca koncentruje się na zagadnieniach szczegółowych. Cenny element analizy, punkt 6.3, podejmuje próbę wyjaśnienia powodów zapożyczeń. Obejmują one wygodę, ekonomię użycia, konieczność tworzenia nowych koncepcji, prestiż zawodowy, tworzenie hermetycznego żargonu grup zawodowych, itp. Przytoczone przez Panią mgr Beatę Bury przykłady potwierdzają klasyfikację proponowaną przez Autorkę. Można tylko domagać się podziału punktu 6.3 na mniejsze podpunkty, zgodne z poszczególnymi przyczynami zapożyczeń, co czyniłoby ten fragment pracy bardziej przejrzystym. Dalsze podpunkty części badawczej zawierają analizę korpusu „na płaszczyźnie morfologicznej, semantycznej i graficznej”, jak słusznie pisze Pani mgr Beata Bury w Streszczeniu w języku polskim.

Należy zdawać sobie sprawę, że osoba czytająca korpus tekstów (do czego Autorka zachęca, przytaczając go) może zaproponować inną interpretację materiału językowego. Dotyczy to

zwłaszcza punktu 6.3 rozprawy, w którym można zastanawiać się czy prestiż zawodowy jest jedynym powodem tworzenia zapożyczeń lub też, czy hermetyczny żargon grup zawodowych tworzony jest świadomie przez ich uczestników. Nie zmienia to faktu, że Pani mgr Beata Bury, demonstruje w całości pracy umiejętności wymagane od Doktorantki poprzez stworzenie logicznej typologii oraz wsparcie jej relewantnymi przykładami. Trudno bowiem wskazanym badaniom Autorki zarzucić błąd, można jedynie rozważać możliwość innych interpretacji.

Omawiane w tej części rozdziału 6 badania mają charakter jakościowy w znaczeniu określenia typologii zapożyczeń i poparte są przykładami. W punktach 6.2 badania jakościowe zostały uzupełnione badaniami ilościowymi, opisującymi frekwencję zapożyczeń na wybranych blogach (Tabela 6.1), frekwencję i procentowy udział rzeczowników, czasowników, przymiotników i przysłówków w korpusie.(Tabele 6.2 i 6.3) oraz najczęściej występujące zapożyczenia (Tabela 6.3). Tego typu dane dostarczają cennych informacji na temat funkcjonowania zapożyczeń i zapewniają wiarygodność badaniom Autorki.

Zachęcony tak cennymi informacjami czytelnik zadaje sobie pytanie dlaczego w następnej części badań zrezygnowano z przytaczania danych liczbowych. Można to stwierdzenie potraktować jako zarzut wobec Autorki rozprawy, jednak nie jest to zarzut dyskryminujący badania. Po pierwsze badania jakościowe, ujmujące zapożyczenia w poszczególne kategorie mają większe znaczenie niż niekończące się dane liczbowe. Po drugie zawarte w punkcie 6.2 liczby obejmują podstawowe informacje o całym analizowanym korpusie, w tym o podstawowych występujących w nim tendencjach (typ słownictwa, najczęstsze zapożyczenia). Ponadto, zawarte w punkcie 6.3 i następnych przykłady ilustrujące typy zapożyczeń są na tyle trafne i liczne, że można zrozumieć rezygnację Pani mgr Beaty Bury z dostarczania obszernych danych liczbowych.

Całość typologii zapożyczeń wskazuje na doskonały warsztat badawczy Autorki, obejmujący znajomość analizowanego zagadnienia i umiejętność wykorzystania wiedzy do zbadania reprezentatywnego korpusu. Dochodzi do tego widoczna w pracy ciekawość i pasja badawcza, w tym umiejętność własnego spojrzenia na analizowane teksty. Owocuje to m.in. analizą takich problemów jak „prestiżowe” zapożyczenia (Tabela 6.8) , emocjonalny koloryt zapożyczeń (Tabela 6.9) czy gry językowe w zapożyczeniach (Tabela 6.10).

Ostatni fragment Rozdziału 6 (punkt 6.6) to omówienie opracowanej i przeprowadzonej Ankiety badającej znajomość zapożyczeń angielskich przez użytkowników języka polskiego. Omawiając tą część rozprawy należy zacząć od uwagi, że zasługuje ona na rangę osobnego rozdziału. Trzeba pamiętać, że praca zawiera tylko jeden rozdział badawczy natomiast jego część dotycząca ankiety jest koncepcyjnie inna od poprzedniej. Jest to oczywiście uwaga dotycząca kompozycji tekstu rozprawy a nie jej zawartości merytorycznej. Suma wiedzy przekazanej w części analitycznej jest taka sama bez względu na sposób podziału na jednostki tekstu.

Z całą pewnością badania objęte kwestionariuszem nie są tak obszerne jak badania korpusu tekstów. Dotyczy to liczby zapożyczeń (9) oraz liczby osób objętych kwestionariuszem (73, faktycznie 72) wobec 1,110 zapożyczeń z 14 blogów w analizowanym korpusie. Z całą pewnością przeprowadzenie badań ankietowych, bardziej porównywalnych pod względem

ilościowym z badaniem korpusu, przekroczyłoby możliwości pojedynczego badacza i skalę rozprawy doktorskiej. Nie zmienia to faktu, że ankieta stanowi cenne uzupełnienie badań. Analiza korpusu, nawet jeżeli proponuje klasyfikację intencji autorów (punkt 6.3), opiera się na tekstach i, w szerokim tego słowa znaczeniu, realizuje podejście badawcze „tekst jako produkt”. Natomiast ankieta daje pewien wgląd w procesy myślowe i uwarunkowania użytkowników języka polskiego wykorzystujących zapożyczenia proponując badania komplementarne w stosunku do badań przedstawionych w pierwszej części Rozdziału 6, co zbliża Autorkę do koncepcji badania „tekstu jako procesu”.

W kontekście uwag dotyczących danych liczbowych należy stwierdzić, że kwestionariusz omówiony jest bardzo starannie i profesjonalnie pod względem danych statystycznych.

Warto pamiętać, że recenzowana rozprawa ma charakter synchroniczny. Opisane przez Autorkę zapożyczenia zapewne wejdą na stałe do leksykonu współczesnego języka polskiego. Z całą pewnością należy jednocześnie spodziewać się nowych zapożyczeń, które mogą zastąpić lub współwystępować ze zideentyfikowanymi w pracy istniejącymi zapożyczeniami. Dlatego należy uznać rozprawę za wartościową, nie tylko ze względu na starannie przeprowadzone badania synchroniczne, ale i propozycję modelu badawczego, który może być wykorzystywany w przyszłości, do czego należy Panią Beatę Bury zachęcić. Niezależnie od tego zgromadzony w pracy materiał językowy mógłby zostać wykorzystany do opracowania słownika zapożyczeń.

Sformułowane w Recenzji uwagi krytyczne nie umniejszają wartości rozprawy, która powinna być znana szerszemu gronu czytelników. **Wnioskuje o skierowanie rozprawy, po naniesieniu stosownych poprawek, do druku.**

W konkluzji stwierdzam, że recenzowana rozprawa spełnia wymagania merytoryczne, formalne i ustawowe i wnioskuje o dopuszczenie mgr Beaty Bury do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

